

як життя людини в критичній ситуації підпорядковується правилам війни і набуває значення опору самим фактом свого існування.

Література

1. Кебо О. Сарасво для початківців. URL: <https://moreknig.org/reader/360657/>
2. Пухонська О. Поза межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі. Брустури : Дискурсус, 2022. 288 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-372-2-6>

Л. ДАНИЛЕНКО

Львівський національний університет природокористування

ПСИХОТИП ТРАГІЧНОГО ПИСЬМЕННИКА («МІСЯЦЮ, МІСЯЦЮ. РОМАН ПРО ГРИГОРА ТЮТЮННИКА» СТЕПАНА ПРОЦЮКА)

Художня біографія – багатогранне явище в жанровому вимірі романістики, бо ж поєднує в собі документальну конотацію, мовну естетику та вільний плин емоцій (захоплення, співчуття, засудження, виправдання, викриття тощо). Викликають інтерес біографічні тексти в новітній прозі. «Сучасний письменник-біограф переважно не переповідає загальновідомі факти із життя відомої особи, а витворює цілісний образ, послуговуючись художнім вимислом, і пропонує фіктивний умовний життєпис...», – зазначила Г. Александрова [1, с. 151]. У книгах про видатних особистостей письменники максимально занурюються в життя персонажів, вивчаючи відповідну кількість наукових, документальних, архівних матеріалів. А ще намагаються зрозуміти вчинки й почуття тих, про кого пишуть, наближуються до їхніх особистих таємниць, радісних чи трагічних моментів. Зазвичай автори розповідають про людей, близьких їм по духу.

Аспект зближення з героєм притаманний художнім біографіям, створеним С. Процюком. Як літературознавець і як письменник він зацікавлений знаковими постатями в історії української літератури,

тож створив книгу есеїв «Відкинуті і воскреслі» (2020) і тематичний ютуб-канал. Видав кілька книг про життя відомих особистостей зі складними долями, серед яких: «Маски опадають повільно. Роман про Володимира Винниченка» (2011), «Чорне яблуко. Роман про Архипа Тесленка» (2013), «Троянда ритуального болю. Роман про Василя Стефаника» (2021), «Руки і сльози. Роман про Івана Франка» (2022) та «Місяцю, місяцю. Роман про Григора Тютюнника» (2022). С. Процюк говорить про вибір героїв відверто і просто: «...Я добре розумію їхні душі» [3]. Зокрема, близькість із Григором Тютюнником він пояснює особливістю свого характеру, ставленням до літератури, творчими переживаннями.

Традиційно основою художньої біографії стає інтертекст, тобто відомі тексти – усні чи письмові, тенденційні чи відверто правдиві, стислі чи надто розгорнені й докладні. Переосмислення проговореного іншими має бути цікавим, інтригуючим, щирим. Написання біографічного роману про Григора Тютюнника потребувало для С. Процюка надзвичайної праці, адже численні дослідження життєвого шляху популярного письменника, а особливо його автобіографічні твори («Климко», «Вогник далеко в степу» та інші) вже вповні відтворили цікаві події, передали характер непростой особистості, пояснили щирі наміри і тверді принципи людини, яка пішла з життя самовільно. Інтерпретування фактів, листів, чужих спогадів, версій і здогадок у книзі «Місяцю, місяцю» – то матеріал, що набув цінності через призму доби. Важливо було викрити радянський тоталітаризм, що нівечив та знищував і справжнє українське мистецтво, і самих митців. У романі проговорено надто важкі теми й незручні стосунки в колі радянського письменства, передано непорозуміння зі світом талановитої людини.

Художнє осмислення життя і смерті Григора Тютюнника, його психотипу має в романі певні риси, як-от: 1) чуттєве використання інтертексту (безпосередньо біографії, «Автобіографії» та автобіографічних повістей Григора Тютюнника, а також спогадів Тютюнникових земляків із села Шилівка на Полтавщині); 2) введення домислу і вимислу, зокрема моделювання версії про причини і привід самогубства (тут автор намагався якнайточніше

передати внутрішні муки складної, вразливої особистості); 3) паралельне змалювання постаті старшого брата Григора, письменника Григорія Тютюнника; 4) контрастне зображення образу поета Миколи Холодного – жертви тоталітарної системи; 5) психологізм у трактуванні творчої долі письменника, конфлікту таланту із системою; 6) використання сновидінь, марень; 7) ретрансляція життя в СРСР (дії спецслужб щодо українських митців, (не)можливість публікувати твори, «заохочення» письменників літературними преміями, сіре повсякдення, соціум Києва, Львова, Івано-Франківська тощо). Щоб сконцентруватися на головній суті, С. Процюк оформлює думки виразно і вражаюче. Багато висловів у тексті набувають афористичних ознак. Наприклад: *«І горе було тим, хто мав літературний талант і не міг гнутися у вірнопідданих позах»* [2, с. 100]; *«Звірі, одні звірі довкіль. Як можна жити поміж ними з людським серцем»* [2, с. 169]; *«...Потрапити в такт Григоровій душі було неможливим»* [2, с. 171].

Роману «Місяцю, місяцю» притаманна витонченість художньо-стильових засобів, що співзвучні з темпом розповіді та інтонаціями співпереживань. Один із найвиразніших тут образ місяця як символу самотності, втаємничення і магічності: *«Нема такого, щоб ти не знав фатальний красеню... твоє проміння холодне, але зате воно не спляє...Ти, місяцю, є найбільший серцеїд і серцекрад»* [2, с. 97]. Метафоричне зображення місяця уособлює й самого героя твору.

У романі показано сутність тотального контролю людського життя, таланту й душі. С. Процюк виражає зневагу до радянського колоніалізму, демонструючи докази злочинної брежнєвської політики. Психотип трагічного письменника на тлі його часу виписаний уміло і переконливо.

Література

1. Александрова Г. Автор і герой біографічного роману: аспекти комунікації (на матеріалі роману Степана Процюка «Маски опадають повільно»). *Українська біографістика*. 2021. Вип. 22. С. 151–165. URL: <http://surl.li/mjkly> (дата звернення: 06.10.2023).
2. Процюк С. Місяцю, місяцю. Львів. Видавництво Юлії Сливки. 2022. 198 с.
3. Степан Процюк: навколо роману про Григора Тютюнника «Місяцю, місяцю». URL: <http://surl.li/mfqts> (дата звернення: 15.10.2023).